

Vísecký rodák Jan Nevole

Víska patřila vždy ve své historii k malým obcím. Přesto se mezi zdejšími rodáky vyskytla osobnost, která se zásadním způsobem zapsala do dějin architektury balkánského Srbska a především jeho hlavního města Bělehradu. Touto osobností byl v českých zemích dnes prakticky zapomenutý, nicméně v Srbsku stále velmi uznávaný a ctěný architekt Jan Nevole.

Jan Nevole se narodil 15. dubna 1812 ve „Wýsce na Čáslavsku“, jak zněl tehdejší název obce. Z rodné vsi odešel poměrně brzy za studiem a už se do ní natrvalo nikdy nevrátil. Studoval nejprve národní školu v Jihlavě, poté absolvoval roční přípravku pro studium techniky v Pardubicích. Její ukončení mu umožnilo přejít na technickou školu v Praze. Tu zakončil v roce 1830 jako „absolvovaný technik“.

Praha přinesla mladému nadějnému architektovi první pracovní příležitosti. Pracoval nejprve v tehdejších stavebních ředitelství a později jako vychovatel v rodině pražského stavitele Hoška. Pro něj zároveň také projektoval a vytvářel například plány pro stavbu Svatováclavských lázní. Tato dnes již neexistující budova se později stala klíčovým místem revoluce roku 1848. Právě zde se totiž konalo shromáždění, které revoluční události započalo. Poslední rok svého pražského působení strávil Jan Nevole u stavitele Stamanna, který byl velmi oblíben u tehdejší české šlechty. Díky jeho doporučení mohl Nevole nastoupit na vídeňskou stavební akademii, kde studoval v letech 1839-1842.

Po završení vysokoškolského vzdělání získal vísecký rodák práci, která souvisela s budováním první železniční tratě v Čechách. Ta vedla z Olomouce přes Pardubice do Prahy. Jan Nevole se podílel na stavbě tehdejšího pražského státního nádraží (nynější Masarykovo). Právě zde Pražané v roce 1845 slavnostně vítali příjezd prvního vlaku do české metropole.

Během svého pražského pobytu se vísecký rodák aktivně účastnil činnosti českého národně-obrozeneckého hnutí. Patřil k tehdy ne příliš početné skupině buditelů rodícího se moderního českého národa a podporoval například vznikající českou literaturu. Jako výraz těchto aktivit můžeme chápat i to, že mu Josef Kajetán Tyl, autor textu naší národní hymny, věnoval svoji novelu Rozina Ruthardová¹.

Přes slibně započatou kariéru (v Praze projektoval i další budovy) se mladý architekt v roce 1845 rozhodl k riskantnímu kroku. Opustil Prahu, ale i Rakouské císařství a odešel do Bělehradu, rodícího se hlavního města Srbského knížectví. Tehdy maličké Srbsko bylo teprve druhým nezávislým slovanským státem, čímž budilo sympatie českých obrozenců. V 19. století si tento stát postupně vybojoval nezávislost na turecké Osmanské říši, která do druhé poloviny tohoto století ovládala ještě naprostou většinu Balkánského poloostrova. Jednalo se o stát ve srovnání s rakouským mocnářstvím chudý a nerozvinutý.

Vznikající hlavní město budoucího Srbského království mělo velmi provinční ráz a teprve v této době se postupně začalo otevírat vlivům evropské architektury. Zásadní roli přitom sehrál právě Jan Nevole, který byl v roce 1850 jmenován „prvním indžilirem“ (hlavním inženýrem) Srbského knížectví spadajícím pod bělehradské Ministerstvo vnitra. Před jmenováním byl přijat do poddanství Srbského knížectví. Zajímavé je, že do protokolu sepsaného po přísaze při přijetí „do svazku srbského“ se vísecký rodák podepsal jako „Jovan Nevole“. ²

Jan Nevole se stal prvním z řady českých architektů, kteří dalších sto let postupně působili v hlavním městě Srbska a později Jugoslávie. Jeho angažování znamenalo pro srbskou metropoli zlom v pochopení úlohy architekta. Architekt měl být nadále vzdělaný nejen technicky, ale i umělecky.³ Propojení techniky a umění se v díle Jana Nevoleho nejvíce projevilo stavbou budovy Nadace Miši Anastasijeviče, kapitána dunajské plavby, z roku 1863. Původně byla zamýšlená jako soukromý palác bohatého obchodníka. Postupně se ale stala sídlem vzdělávacích a osvětových institucí a od počátku 20. století zde sídlí budova rektorátu Bělehradské univerzity. Nevole se v této monumentální stavbě pokusil propojit tehdy módní romantický historismus s prvky staré byzantské architektury. Palác bývá

¹ Gabler, V. Jan Nevole. Světozor, 1892, roč. 26, čís. 21, s. 250. Dostupné online <<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=SvetozorII/26.1892/21/250.png>>, cit. [cit. 2017-11-15]

² Česko-srbské vztahy v architektuře Bělehradu 1863-1941. Bělehrad: Etnografické muzeum v Bělehradě, 2014, s. 9.

³ Tamtéž.

dodnes považován za nejreprezentativnější budovu starého Bělehradu.⁴ Podle místních odborníků se jedná o „jedinečný architektonický maják bělehradského panoramatu“ a zároveň o budovu, která „v symbolickém smyslu představovala i počátek otevření Srbska vůči evropským kulturním vlivům“. ⁵

Z pohledu architektury je zřejmě škoda, že v tomtéž roce se Jan Nevole rozhodl Bělehrad, na pomyslném vrcholu své kariéry, opustit a vrátit se natrvalo zpět do Čech. Stalo se tak poté, co jeho manželka zdědila po svém zemřelém bratrovi velkostatek Svobodné Hamry u Hlinska. Z architekta se tak stal hospodář na velkostatku, kde žil až do své smrti.

Když v roce 1892 slavil vísecký rodák své osmdesáté narozeniny, připomněl tehdy hojně čtený časopis Světozor jeho život oslavným článkem. V něm například zaznělo: „Již málo jest mezi námi oněch proních starých vlastenců českých, mezi kterými čestné místo zaujímá Jan Nevole.“ Článek připomíná například skutečnost, že dům Nevoleho rodiny v Bělehradě „byl utěšeným střediskem všech Čechů tam žijících“. A také to, že oslavenec, jako člen kdysi malé skupiny aktivních podporovatelů našeho národního obrození, „zajisté může se těšiti z každého úspěchu národního s plným vědomím, že též přispěl k velikému dílu znovuzrození národa českého“.⁶ Jan Nevole zemřel 12. dubna 1903 a byl pochován v Trhové Kamenici. Jeho zásluhy o rozvoj srbského hlavního města mimo jiné představila výstava Česko-srbské vztahy v architektuře Bělehradu (1863-1941), která se v hlavním městě Srbska konala v roce 2014.

Jan Čapek

Fotografie Jana Nevoleho a jeho nejvýznamnější stavby (převzato z citované publikace Česko-srbské vztahy v architektuře).

⁴ Pelikán, J., Havlíková, L., Rychlík, J. Dějiny Srbska. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004, s. 205.

⁵ Česko-srbské vztahy v architektuře Bělehradu 1863-1941. Bělehrad: Etnografické muzeum v Bělehradě, 2014, s. 6.

⁶ Gabler, V. Jan Nevole. Světozor, 1892, roč. 26, čís. 21, s. 250. Dostupné online <<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=SvetozorII/26.1892/21/250.png>>, cit. [cit. 2017-12-15]

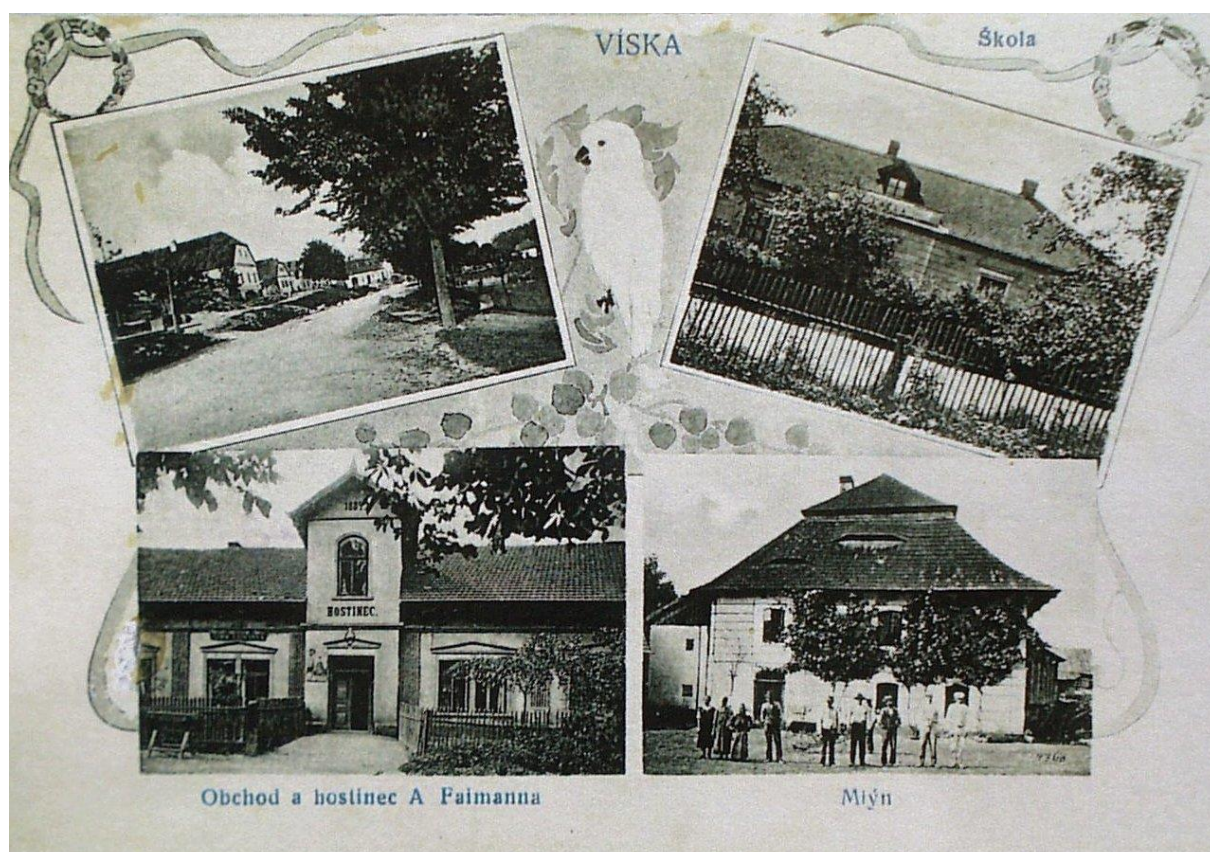
Současný stav Nevolem projektované budovy rektorátu Bělehradské univerzity

Současný stav Nevolem projektované budovy rektorátu Bělehradské univerzity

Současný stav Nevolem projektované budovy rektorátu Bělehradské univerzity

Pohled z Vísky před první světovou válkou s víseckým mlýnem, kde se narodil Jan Nevole